

## **Проблеми забезпечення сталого розвитку туризму в Україні**

Стрімке зростання чисельності населення планети в ХХ-ХХІ ст., урбанізація, перманентне збільшення доходів, підвищення культурного рівня, інтенсивний розвиток сектору сервісної економіки у структурі світового господарства, а також взаємозближення країн створили сприятливі політичні, матеріальні та соціально-психологічні умови для бурхливого розвитку туризму та перетворення його в один з найпотужніших сегментів загальносвітової економіки. Сьогодні бізнес-обсяг туризму дорівнює або навіть перевершує експорт нафти, продуктів харчування, автомобілів. Проте неконтрольоване використання всіх видів ресурсів внаслідок популяризації та розвитку туризму привело до появи серйозних проблем в галузі екології, культури та соціального розвитку: зміна клімату, забруднення води, ґрунтів і океанів, неефективне використання джерел енергії, руйнація пам'яток природи, знищення біорізноманіття тощо. Це змусило людство звернути увагу на збереження природних, історичних та культурних цінностей.

Принципи охорони біосфери в глобальному масштабі були закріплені в 1992 р. конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро. На конференції був схвалений програмний документ "Порядок денний на ХХІ століття" ("Agenda 21") і прийнята Декларація з навколишнього середовища і розвитку. Прийняття цього документа стало початком впровадження радикального нововведення в сферу туризму – принципу сталого розвитку туризму, який був запропонований ЮНВТО.

На сьогодні концепція сталого розвитку характеризується як соціально-економічна парадигма і для України, де проблема сталого розвитку обговорюється достатньо давно. Так, починаючи з 1992 року створено значний науковий доробок, який заклав підґрунтя новим орієнтирам розвитку країни на засадах постіндустріальної економіки. В 1998 р. при Кабінеті Міністрів України відповідною постановою була створена Національна комісія сталого розвитку України. На сьогодні розроблена Концепція сталого розвитку України, що схвалена Верховною Радою України. Наукові основи національної стратегії переходу України на принципи сталого розвитку ґрунтуються на властивих державі геополітичних, географічних, демографічних, соціально-економічних та екологічних особливостях.

Під сталим розуміють такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Вважаємо, що сталий розвиток – це дієва концепція, дотримання якої дозволяє задовольняти всі наявні актуальні потреби суспільства, але при цьому зберігаються умови для забезпечення аналогічними можливостями майбутні покоління.

Варто зазначити, що сутність концепції сталого розвитку у туризмі містить у собі два ключових взаємопов'язаних положення. По-перше – необхідність задоволення потреб усіх верств населення, зокрема малозабезпечених і соціально незахищених, зазвичай, через соціальні форми туризму. Причому в туризмі майже рівнозначно виявляються економічні та соціальні потреби людини. По-друге – обмеженість ресурсів, що обумовлює обмежену здатність навколишнього середовища задовольняти теперішні та майбутні потреби суспільства. Основною складовою обмежень у сталому розвитку туризму є природне навколишнє середовище, а також економічні, соціально-побутові та культурологічні обмеження, які обумовлені організацією суспільства, станом технологій, рівнем освіти і культури населення.

Дотримання змісту сталого розвитку в туризмі передбачає:

- охорону довкілля, мінімізація збитку в процесі туристичної діяльності, екологічний нагляд за станом туристичного освоєння територій;
- контрольоване використання технологій туристичного обслуговування, передусім автотранспорту, енергії, питної води тощо;
- соціальну справедливість щодо місцевих громад, тобто прибуток та інші блага від туризму мають розподілятися на паритетних засадах, з урахуванням інтересів місцевого населення, а не переходити до іноземних інвесторів і національної еліти;
- естетичну гармонію рекреаційного природокористування, яка полягає у тому, що туристична діяльність та інфраструктура повинні органічно вливатися в історично сформоване середовище і зберігати унікальну своєрідність кожної місцевості.

В даний час реалізується ціла низка міжнародних програм з впровадження сталого туризму, так як для України пріоритетним є розвиток міжнародного туризму та повноцінне членство на світовому ринку туристичних послуг, що, на нашу думку, є цілком реально, так як країна має потужні можливості та умови для нарощення свого потенціалу, зокрема завдяки наявності унікальних природно-рекреаційних ресурсів, історико-культурних пам'яток, багатой флори та фауни, зон різноманітних форм відпочинку.

Вважаємо, що для розвитку туристичної індустрії України на засадах сталого туризму актуальним є розробка інноваційних підходів, так як перехід до моделей сталого потребує структурної адаптації національної економічної системи, ефективного використання наявних ресурсів та активного застосування інструментів державного регулювання розвитку туристичної галузі.

Також однією з вкрай актуальних проблем дотримання та реалізації принципів сталого розвитку у туризмі є відсутність кваліфікованих кадрів, які розуміють необхідність та важливість саме такої діяльності:

- 1) при плануванні сполучають та взаємоузгоджують соціальні, економічні й екологічні цілі;
- 2) здійснюють кількісну оцінку впливу на навколишнє середовище (функціонування природних екосистем) різних форм і видів туризму, окремих об'єктів і турів.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що, оскільки сучасний стан розвитку туризму в Україні переважно можна оцінити як нестабільний та несталий, проблеми сталого розвитку туризму набувають усе більшої гостроти та актуальності і звертають увагу все ширшого кола дослідників та практиків. Нині відсутній комплексний підхід щодо показників оцінки стану й перспектив розвитку індустрії туризму в Україні з урахуванням базових принципів сталого розвитку.

Для забезпечення сталого розвитку туризму в Україні необхідно підвищувати рівень раціонального використання ресурсного потенціалу, професійну підготовку персоналу в індустрії туризму, забезпечувати розвиток транспортної інфраструктури, долати сезонну і просторову нерівномірність розподілу туристів, підвищувати фінансові показники підприємств індустрії туризму, приділяти значну увагу взаємозв'язку між природоохоронною діяльністю і сталим туризмом.